

УДК 7.05 : 655.3.06

**Храмова-Баранова О. Л.,
Афонін В. А.,
Гаврюшова Ю. С.**Черкаський державний
технологічний університет

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СТИЛЮ В ДИЗАЙНІ ЛИСТІВОК УКРАЇНИ

Храмова-Баранова О. Л., Афонін В. А., Гаврюшова Ю. С. Популяризація національного стилю в дизайні листівок України. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій, поява електронного листування, мобільного зв'язку приводять до занепаду такого важливого засобу інформування як листівка. Листівка не лише передає інформацію, але й несе естетичне, художнє, виховне значення, та є безцінним джерелом для популяризації національних надбань та національного стилю. Вагомий внесок у дослідження поняття національного стилю зробили такі фахівці як Л. Д. Соколюк, М. О. Бердяєв, ґрунтовно досліджували і працювали над дизайном листівок М. Ф. Дмитрієнко, Н. К. Лаврук та інші.

Ключові слова: національний стиль, листівка, дизайн.

Храмова-Баранова Е. Л., Афонин В. А., Гаврюшова Ю. С. Популяризация национального стиля в дизайне открыток Украины. Современное развитие информационных технологий, появление электронной переписки, мобильной связи приводят к упадку такого важного средства информирования как открытка. Открытка не только передает информацию, но и несет эстетическое, художественное значение, и является бесценным источником для популяризации национальных идей и национального стиля. Весомый вклад в исследование понятия национального стиля сделали такие специалисты как Л. Д. Соколюк, М. А. Бердяев, основательно исследовали и работали над дизайном открыток М. Ф. Дмитриенко, Н. К. Лаврук и другие.

Ключевые слова: национальный стиль, открытка, дизайн.

Khramova-Baranova E., Afonin V., Gavryshova Y. Popularization of national style is in the design of postals of Ukraine. The current state of development of information technologies, the emergence of e-mails, mobile communication leading to the decline of this important means of informing as a postcard, which aims not only to transfer information but also has aesthetic, artistic, educational value and can appear invaluable source for the promotion of national values and national style. Postcards — a letter on paper, containing the address, the make, artwork and text messages. Design cards reflects everything that's going on all the historical events and developments and summarizes and integrates the most prominent human problems, is of interest to them, determines their consciousness. Perceiving cards, people can learn moral values of society, and they in turn become the property of her own experience. Postcard generates feelings and thoughts of people, affects the mind and heart.

Ukrainian art cards are part of the material and spiritual culture, reflection and implementation of national heritage, features art of our people, which is closely linked with the history of Ukraine.

National style characterizes the richness of artistic phenomena of folk and professional art. The foundation of the unity of style was popular art form of creativity, and filling life symbolic figurative language — is one way to create comfortable conditions for deployment of the relations with the outside world. The concept of national identity specifies the kind of spiritual experience of individual nations and cultures. The many artistic culture creates a unique and different national styles, but the beginning of their formation — the stage of ethnic cultures. National style can be presented in different thematic groups of cards, namely the biblical story (flyers on religious subjects: images of icons, biblical legends); military and political leaflets (where famous warriors, readiness to defend the homeland, victorious battle, etc.); state symbols (images of Ukraine, a brave Cosack, of famous historical figures). Most are graphic black and white or multicolored image. Also presented national style ethnographic subjects (folk traditions and humorous cards). Among many leaflets devoted to this subject, you can select greeting cards that have been designed by artists O. Kulchytskoyu, S. Hordynskym. Work schedule V. Hulaka who has developed more than 200 different cards include mellow folk primitive style.

Weighted with folk motifs in leaflets, namely embroidery designs on carpets, towels, egg, geometric and floral designs as decorative elements and original compositions. If folk motives perceive music, it will expand by sending cards with notes and words of Ukrainian folk songs. An example is the series of cards "Ukrainian folk embroidery" works of Ukrainian artist T. Hrynevycha ornaments and cards with lyrics Artist from Odessa A. Zhdahy.

Using folk motifs, the artist kombinuvav them in sequence, as a result created the impression holistic picture where decoration complements realistic perception of the plot. Leaflets to Ukrainian folk songs with watercolors A. Zhdahy have considerable cultural, scientific value, because they can be studied ethnography Ukraine and its folklore. A. Zhdaha all his life to the study of Ukrainian folk ornamentation and, based on creating your own. A. Zhdaha also developed a large number of sketches of interiors and furniture that are made in the Ukrainian Baroque style. His creative works — the work on illustrations for the New Testament. Today in the Odessa Museum of Local History contains about five hundred figures typesetting, plots, drop caps, screensavers Ukrainian to the Gospel.

Ukrainian art cards are a rich source for the study of national culture and arts. Variety Scene considers and explores the development of visual image creation in art. Bearing in mind that the main function cards — communication, we see that it was important not only text, but also an illustration which depicted a meaningful story with information and emotional stress. Developing cards, most artists were in search of new forms, sought to combine the content of postcards with folk art, using styling, combining graphics and painting. A special feature of Ukrainian leaflets became their ornaments, transferred from arts and crafts, serving as the basis of composition, or additional decoration. Sophisticated and elegant colors many works successfully highlights the content of leaflets, their emotional burden. Ukrainian leaflets were multifaceted phenomenon in the history of Ukrainian graphic and fine arts.

Keywords: national style, postcard, design.

Постановка проблеми. На основі дослідження листівок, наявних у каталогах та каталожних виданнях, необхідно дослідити елементи українського національного стилю з метою його популяризації, а також висвітлити значення впливу дизайну листівок на популяризацію національних традицій в Україні. На сьогоднішній день мало досліджень з цієї проблематики, а видання каталогів з листівками повністю не відображають розвитку цієї галузі. Значний доробок у вирішенні цих питань виконується Ю. Гаврюшовою в магістерській роботі «Популяризація національного стилю в дизайні листівок України у XX — XXI ст.» [1] під керівництвом О. Л. Храмової-Баранової.

Актуальність роботи полягає в необхідності відродження та популяризації українського національного стилю, ефективному доборі засобів графічної виразності у дизайні листівок сучасними дизайнерами-графіками. Недостатня вивченість становлення і розвитку листівки, її вагомості значення та ролі в затвердженні національного стилю визначають актуальність теми.

Зв'язок із науковими і практичними завданнями. Стаття виконана в межах плану науково-дослідних робіт кафедри дизайну Черкаського державного технологічного університету (план наукової роботи кафедри дизайну на 2015–2016 навчальний рік, протокол № 2 від 29.09.2015 р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджено історіографію проблематики і доведено, що над дослідженням національного стилю в дизайні листівок працювала невелика кількість науковців. Вагомий внесок в дослідження поняття національного стилю зробили такі фахівці як Л. Д. Соколюк, М. О. Бердяєв, У. П. Мельникова тощо. Ґрунтовно досліджували і працювали над дизайном листівок М. Ф. Дмитрієнко, Н. К. Лаврук та інші.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати, виявити і виокремити основні групи національних листівок, визначити засоби графічної виразності в їх дизайні для популяризації національного стилю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій, поява електронного листування, мобільного зв'язку приводять до занепаду такого важливого засобу інформування як листівка, яка покликана не лише передавати інформацію, але й несе естетичне, художнє, виховне значення та може являтися безцінним джерелом для популяризації національних надбань та національного стилю.

Листівка — це лист на папері, що містить адресу, марку, ілюстрацію і текст повідомлення [1]. Дизайн листівки відображає все, що відбувається навколо, всі історичні події і зрушення, а також узагальнює і інтегрує найважливіші проблеми людини, викликає інтерес до них, обумовлює їх усвідомлення. Сприймаючи листівки, людина може пізнавати духовні цінності суспільства, вони ж, у свою чергу, стають надбанням її власного досвіду. Листівка формує відчуття й думки людей, впли-

ває на розум і серце. Українські художні листівки є частиною матеріальної і духовної культури, відображенням та втіленням національного надбання, особливостей мистецтва нашого народу, що тісно пов'язано з історією України.

Національний стиль характеризує все багатство художніх явищ народного і професійного мистецтва. Фундаментом стильової єдності стало народне мистецтво, форми творчості, а заповнення життя символічною образною мовою — це один зі способів створити зручні умови розгортання відношень із зовнішнім світом. Поняття національного стилю конкретизує своєрідний духовний досвід окремих народів і культур. Багатогранність художньої культури створюється неповторними і різноманітними національними стилями, а початок їх становлення — на етапі формування етнічних культур [2].

Листівки — це абсолютно особливий простір, в якому відображаються події світу, свята і трагедії, шедеври мистецтва і відкриття науки, етнопонаціональний стиль. Цей стиль відображає своєрідність практичного та духовного досвіду відносин людини і природи, спільнот, вірувань, традицій тощо, а також показує себе в усіх видах формотворення, а не лише в художньому формуванні [3]. Стиль — це цілісність всіх компонентів твору, а національний стиль — це естетична категорія духовних засад народного життя, яка складається з чуттєвого сприйняття предметно-образних форм. Професійне і народне мистецтво співвідносяться між собою, як особливе та загальне. В народному мистецтві присутні духовні джерела та здобутки професійних митців. У професійному мистецтві народна творчість виявляється у багатстві форм образності.

Національний стиль може бути представлений у різних тематичних групах листівок, а саме: біблійних сюжетах (листівки за релігійною тематикою: образи ікон, біблійних легенд); військових та політичних листівках (де прославлені воїни, готовність захищати рідну землю, переможні битви тощо); державній символіці (образи України, хороброго козака, відомих історичних постатей). В більшості це графічні чорно-білі або багатоколірні зображення [4]. Також національний стиль представлений етнографічною тематикою (народні традиції і гумористичні листівки). Серед багатьох листівок, що присвячені цій тематиці, можна виділити вітальні листівки, які були розроблені художниками О. Кульчицькою і С. Гординським. Роботи графіка В. Гулака, який розробив більше 200 різноманітних листівок, вирізняються витриманим стилем народного примітиву. Необхідно зазначити, що національний стиль характеризується й ілюстраціями до літературних творів (М. Гоголя «Тарас Бульба», «Сорочинський ярмарок», повісті І. Франка «Захар Беркут», поеми Т. Шевченка «Гайдамаки» тощо). Ці твори виконали художники В. Гулак, І. Їжакевич, В. Сечковська та ін. Краєвиди теж доповнюють національний стиль, наприклад, репродукції творів художників, які вміло передавали мальовничу при-

роду різноманітних місць України, а також архітектури на їх фоні. Серед згаданих листівок — роботи таких авторів, як А. Куїнджі, Б. Романовський, Т. Лукомський, К. Крижацький, В. Кричевський тощо [7].

Популяризація національного стилю в листівках, що присвячені святкам (Різдво, Великдень, Святого Миколая, Вербна неділя), портретам українських письменників, гетьманів, відомих діячів культури і науки. Над створенням таких листівок працювало чимало художників, серед яких слід згадати імена О. Кульчицької, О. Куриласа, К. Антоновича, А. Ватюшака, О. Глинської та інших [6]. Вагоме значення мають фольклорні мотиви в листівках, а саме: зразки вишивки на килимах, рушниках, писанках, геометричні і рослинні орнаменти, як елементи декору і оригінальні композиції. Якщо під фольклорними мотивами вбачати музичні твори, то це направлення розшириться за рахунок листівок з нотами та словами українських народних пісень. Прикладом є серія листівок «Українські народні вишивки», роботи з українським орнаментом художника Т. Гриневича та листівки з текстами пісень одеського художника А. Ждахи [7].

А. Ждаха виконав декілька серій з ілюстраціями до народних пісень, переважна більшість яких стосується козацької тематики. Для листівок, А. Ждаха використав і свої ілюстрації до історичних повістей «При битій дорозі», «Оповідання про Антона Головатого» та роману «Чорна рада». Художник передавав сюжети українських народних пісень, серед яких: «Ой, на горі вогонь горить», «За Сибіром сонце сходить», «Ой, не знав козак», «Ой, не гаразд запорожці», «Ой, не світи місяченьку», «Засвистали козаченьки», «Ой, ти дівчино» та ін. З кожної пісні А. Ждаха обирав найемоційніші місця і влучно ілюстрував їх, використав орнаментальні елементи, у назвах пісень — українські історичні шрифтові композиції [8].

Використовуючи народні мотиви, митець комбінував їх у певній послідовності, що в результаті створило враження цілісного рисунка, де декоративне оформлення доповнює сприйняття реалістичного сюжету. Листівки до українських народних пісень з акварелей А. Ждахи мають вагомий культурний, науковий цінність, оскільки за ними можна вивчати етнографію України і її народний фольклор. А. Ждаха все своє життя віддав вивченню української народної орнаментики і на їх основі створював власні. А. Ждаха також розробив велику кількість ескізів інтер'єрів і меблів, які виконані в стилі українського бароко. Серед його творчого доробку — робота над ілюстраціями до Нового Завіту. Сьогодні в Одеському історико-краєзнавчому музеї зберігається близько п'ятисот рисунків типажів, сюжетів, буквиць, заставок до українського Євангелія.

Популярність листівок стала рушійною силою для розповсюдження національних ідей. У важкі часи, сюжети на козацьку тему піднімали самосві-

домість українців, підтримували дух та прагнення волі і незалежності. Художні листівки у різних виданнях, присвячені козацькій тематиці, можуть надати змістовну інформацію тим, хто цікавиться історією, українським мистецтвом та видавничою справою. Ці листівки є джерелом для досліджень мистецтвознавців, істориків мистецтва, оскільки багато творів, рисунків, відомі лише завдяки листівкам.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Українські художні листівки є багатим джерелом вивчення національної культури та мистецтва. Різноманіття сюжетів дозволяє розглянути та дослідити розвиток створення візуального образу в мистецтві. Пам'ятаючи про те, що основна функція листівки — передача інформації, ми бачимо, що важливим був не лише текст, а й ілюстрація, де зображувався змістовний сюжет з інформаційним та емоційним навантаженням. Розробляючи листівки, більшість художників були у пошуку нових форм, прагнули поєднати зміст листівки з народною творчістю, використовували стилізацію, поєднували графіку і живопис. Особливою рисою українських листівок стала їх орнаментика, перенесена з декоративно-ужиткового мистецтва, що виступає як основа композиції, або додатковий декор. Складна та вишукана колірна гама багатьох робіт вдало підкреслює зміст листівок, їх емоційне навантаження. Українські листівки стали багатограним феноменом в історії українського графічного і образотворчого мистецтва. Таким чином, можна зазначити, що листівка створена відповідно до потреб суспільства із застосуванням різноманітних графічних та художніх засобів і вона є ефективним джерелом популяризації національного стилю, засобом виховання естетичних та художніх смаків.

Література:

1. Арлазоров М. «Вам письмо! Из истории мировой почты» / М. Арлазоров. — М.: Советская Россия, 1966. — С. 91–94.
2. Саттон Т. Гармония цвета: Полное руководство по созданию цветowych комбинаций / Т. Саттон. — М.: ООО «Издательство Астрель», 2004. — 215 с.
3. Пекер Я. Г. Евреи на марках и открытках: иллюстрированные биографические очерки / Я. Г. Пекер. — Мосты культуры, 2008.
4. Забочень М. На спомин рідного краю: Україна у старій листівці. [Альбом-каталог] / М. Забочень. — К.: Криниця, 2000. — 505 с.
5. Ковтун В. Українське мистецтво у старій листівці. [Альбом-каталог] / В. Ковтун. — Коломия: Вік, 2003. — Вип. 1. Творчість Пестрака. — 114 с.
6. Яцюк В. «Не забудьте пом'янути...» / В. Яцюк // Шевченківська листівка як пам'ятка історії та культури 1890–1940 рр. [Альбом-каталог]. — К.: Криниця, 2004. — 288 с.
7. Лаврук Н. К. Образно-тематичні групи українських художніх листівок першої третини XIX століття [Електронний ресурс] / Н. К. Лаврук. — Режим доступу: <http://intkonf.org/lavruk-nk-obrazno-tematichni-grupi-ukrayinskih-hudozhnih-listivok-pershoyi-tretini-hh-stolittya/>.
8. Малюнки до українських народних пісень. Підбірка листівок / Вст. ст. та упор. текстів укр. нар. пісень Т. І. Максим'юка, підг. м-лів Л. В. Дерун. — Одеса: ОКФА, 1996. — 5 с., 23 лист.